

МІЖНАРОДНІ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНІ
НАУКОВІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.economy-confer.com.ua

Світ наукових досліджень

Збірник наукових
публікацій міжнародної
мультидисциплінарної наукової
інтернет-конференції

Випуск 30

24-25 травня 2024 р.

ISSN 2786-6823 (print)

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA I ADMINISTRACJI
W OPOLE

Тернопіль, Україна – Ополе, Польща
2024

УДК 001 (063)

Світ наукових досліджень. Випуск 30: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 24-25 травня 2024 р.) / за ред. : О. Патряк та ін. ГО “Наукова спільнота”, WSZIA w Opolu. Тернопіль: ФО- П Шпак В.Б. 2024. 227 с.

Збірник наукових публікацій укладено за матеріалами доповідей наукової мультидисциплінарної інтернет-конференції «Світ наукових досліджень. Випуск 30», які оприлюднені на інтернет-сторінці www.economy-confer.com.ua

Оргкомітет

ГО Наукова спільнота

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко Анастасія Юрійівна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Ребуха Лілія Зіновіївна, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанішин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент, ЛНТУ;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, ТНПУ імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:

46005, Україна, м. Тернопіль, а/с 797

тел. +380977547363 e-mail: economy-confer@ukr.net

Оргкомітет конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим. Усі роботи ліцензуються відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License

ISSN 2786-6823 (print)

© ГО “Наукова спільнота” 2024

© Автори статей 2024

Історичні науки

Дробіна Лілія Миколаївна, Яценюк Галина Миколаївна
**ЧЕРНІВЕЦЬКА ГАЗЕТА «ЧАС» ПРО МІЖНАРОДНУ
ПОЛІТИКУ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....97**

Зеленцова Світлана Миколаївна
**ІСТОРІЯ АНАРХІЗМУ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.
В ЛИСТІВКАХ-НЕКРОЛОГАХ.....100**

*М'якина Олександр Володимирович, Мартиненко
Наталія Миколаївна, Сокол Костянтин Михайлович,
Вашева Анастасія Олегівна*
**СТОРІНКИ ЖИТТЯ ГЕНІАЛЬНОГО ХІРУРГА В УКРАЇНІ
(ДО 120-Ї РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ СМЕРТІ
М.В. СКЛІФOSОВСЬКОГО).....102**

Філософські науки

Чайка Ірина Юріївна
**ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ:
СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД.....108**

Філологічні науки

Anastasiia Vakulenko
**CROSSWORD PUZZLE AS A FORM OF A DIVE INTO ENGLISH
IN THE FOREIGN LANGUAGE LEARNING PROCESS.....110**

Деркевич Наталія Альбертівна
ПАРНІ КОНСТРУКЦІЇ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ЗАПЕРЕЧЕННЯ.....113

Макарчук Анна Ігорівна
**МОВНО-СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОЕТИЧНОЇ
ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО (НА МАТЕРІАЛІ
ЗБІРКИ «НЕПОВТОРНІСТЬ»).....117**

**СТОРІНКИ ЖИТТЯ ГЕНІАЛЬНОГО ХІРУРГА В УКРАЇНІ
(ДО 120-Ї РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ СМЕРТІ М.В. СКЛІФOSOVСЬКОГО)**

М'якина Олександр Володимирович

кандидат медичних наук,
Харківський національний медичний університет

Мартиненко Наталія Миколаївна

кандидат історичних наук,
Харківський національний медичний університет

Сокол Костянтин Михайлович

кандидат медичних наук,
Харківський національний медичний університет

Вашева Анастасія Олегівна

аспірантка, Харківський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5558/>

Ім'я лікаря-хірурга українського походження Миколи Скліфосовського є всесвітньо відомим. Він був вченим, клініцистом і громадським діячем, одним з найвидатніших хірургів ХІХ століття. Його ідеї і діяльність щодо реформування медицини і винаходи істотно вплинули на розвиток цієї сфери і дозволили врятувати мільйони життів.

Микола Васильович Скліфосовський народився 25 березня (6 квітня за новим стилем) 1836 року на хуторі поблизу міста Дубоссари, Тираспольського повіту Херсонської губернії. Він був дев'ятою дитиною у багатодітній (усього 12 дітей) родині небагатого дворянина Василя Павловича Скліфосовського, який служив діловодом Дубоссарської карантинної контори і його дружини Ксенії Михайлівни Платонової [1, с. 1].

Середню освіту він здобував у 2-ій чоловічій Одеській гімназії, закінчивши її зі срібною медаллю. Лікарем Микола вирішив стати ще в дитинстві, тому після закінчення гімназії вступив до Московського університету на медичний факультет. Там він і визначився із медичною спеціальністю. Він обрав хірургію.

У 1859 році, після закінчення медичного факультету з відзнакою молодим спеціалістом повернувся в Україну. Кілька років працював земським лікарем. Згодом обійняв посаду ординатора хірургічного відділення міської лікарні і потім очолив

це відділення. Одинадцять років він удосконалював свої хірургічні навички багато і завзято працюючи, готуючись до викладацької діяльності. Накопичивши досвід, він став зрілим хірургом із достатньою науковою та практичною підготовкою і посів одне з чільних місць серед видатних медиків того часу.

Через три роки після закінчення університету М. В. Скліфосовський почав працювати над докторською дисертацією за темою «Про кров'яну позаматкову пухлину», яку він успішно захистив у Харкові в 1863 році, здобувши звання доктора медицини [1, с. 2].

Протягом двох років від 1866 до 1868 перебував у закордонному відрядженні, стажуючись у клініках Великої Британії, Франції, Німеччині. У 1866 році, протягом 7 тижнів брав участь у *австро-пруській війні* (14 червня – 22 липня 1866 року), активно працюючи на перев'язувальних пунктах і в лазаретах. Там і отримав першу нагороду – Залізний хрест [2, с. 85].

У 1870 році М. В. Скліфосовського запросили очолити кафедру хірургії медичного факультету Київського університету Св. Володимира [2, с. 85]. Проте в Києві він працював недовго оскільки у 1870 році розпочалася *франко-пруська війна* (1870-1871), це була друга війна для вченого. Микола Васильович знову опинився на фронті, де була вкрай потрібна допомога хірурга. За кілька місяців повернувся, але цього разу вже до Петербурга. Його запросили викладати у Медико-хірургічній академії – єдиному навчальному закладі, де готували військових лікарів.

Після п'яти років викладацької діяльності він знову вирушає на театр бойових дій, беручи участь у *балканській війні* (1876). М. В. Скліфосовського призначили консультантом з хірургії лазарету Червоного Хреста в Чорногорії, де він працював упродовж 4 місяців [3, с.3-4]. Узагальнюючи досвід перебування в Чорногорії, Микола Васильович написав статтю, опубліковану у «Воєнно-медичному журналі» за 1876 рік. В цій публікації «Зі спостережень під час Слов'янської війни 1876 року» він сфокусував увагу на трьох найважливіших моментах – транспортуванні поранених, лікуванні вогне-пальних поранень і питаннях щодо допомоги на війні. Його пропозиції були дуже слухними і корисними для польових медиків [3, с. 4].

Під час *російсько-турецької війни* (1877-1878) Микола Васильович проявив себе як надзвичайно здібний військово-польовий хірург, талановитий організатор військово-санітарної справи, де оперував поранених пліч-о-пліч з видатним співвітчизником – Миколою Івановичем Пироговим. Тоді, під час важких боїв під Плевною і Шипкою, хірурги працювали по кілька діб практично без відпочинку. Через руки професора-хірурга, менш ніж за рік, пройшло понад 10 тисяч поранених. Дружина Миколи Васильовича, Софія Олександрівна, як сестра милосердя допомагала чоловікові в роботі, доглядаючи поранених. За самовідданість і мужність у боях під Плевною М. В. Скліфосовського було нагороджено орденом Св. Володимира III ступеня [2, с. 85].

М. Скліфосовський овдовів рано, залишившись з трьома маленькими дітьми на руках: *Ольга* (1865-1960) була найстаршою донькою, мала чи не найтепліші стосунки з батьком (про що свідчить їхня переписка); *Микола* (1866-1909) народився у Берліні, він був другою дитиною і першим сином

Миколи Васильовича. Здобував освіту в Московському Кадетському корпусі й Олександрівському військовому училищі, яке закінчив у 1887 році, був полковником (1905).; *Костянтин* (1869-1891), «кандидат на судову посаду» (правник за освітою), помер від катарального запалення легень у Ялті.

Першу дружину, Єлизавету Густавівну М. В. Скліфосовський дуже любив. Вона була донькою колеги по роботі штатного ординатора Г. Л. Моргена в міській лікарні Одеси. Одружились молодята у 1864 році. Дружина була поруч з Миколою Васильовичем під час його європейського стажування. А її життєвий шлях закінчився в Києві, де спочатку чоловік, а потім і вона захворіли на тиф. Микола Васильович, якого вона доглядала під час хвороби, видужав, а 24-річна Єлизавета померла.

Згодом М. В. Скліфосовський взяв шлюб з Софією Олександрівною Шільдер фон Шульднер. Шлюб виявився міцним та щасливим. Софія розуміла чоловіка з півслова, вміло поралася по господарству, народила ще шістьох дітей: *Володимира* (1874-1890) їхній первісток був непересічною людиною. Композитор П. І. Чайковський на втішання батьків, у 1893 р. написав «Елегію», перші такти якої карбовані на могильній плиті Володимира, встановленій у Яківцях; *Вадима*, який помер малюком у віці 6 місяців, похований також на кладовищі в селі; *Марію* (1876-?), про її життя достовірної інформації мало. В публікаціях автори стверджують, що була вона дитиною з інвалідністю; *Бориса* (1879-1887), який дожив до раннього шкільного віку. У 1887 році, в пам'ять про нього, батько фінансував спорудження й обладнання в Яківцях змішаної початкової школи, та був її офіційним попечителем; *Олександра* (1882-1905), який після закінчення Імператорського училища правознавства в Санкт-Петербурзі працював помічником управителя справами канцелярії Полтавського губернатора; *Тамару* (1888-1919), яка була наймолодшою дитиною подружжя. Софія Олександрівна подарувала молодій родині Тамари, яка у шлюбі мала прізвище Терська, дачу на Дальніх Павленках (тепер – с. Тарновщина) під Полтавою. У 1909 році, за участі Тамари були прокладені алеї в Шведському лісі і зроблені нові насадження (відомі як «Тамарин гай») [2, с. 87].

Величезна, надзвичайно напружена робота, яку проводив вчений, вимагала певної розрядки. І він знаходив її в Україні, на Полтавщині.

Вириваючись із гамірливого Петербурга, Микола Васильович оселявся у Яківцях у маєтку Відрада (площею понад 600 десятин землі), що належав його дружині Софії, а до цього – князям Кочубеям. Тут він був зовсім іншою людиною, відразу по приїзді одягав вишиванку і крислатого солом'яного капелюха. Розмовляв тільки українською і заохочував усю родину говорити українською. З його приїздом у маєтку вводився суворий розпорядок життя. Садиба стояла на високому березі Ворскли, до якої було версти дві. Щодня, у будь-яку погоду, Микола Васильович їздив на бігунках до річки купатися (доводив користь купання власним прикладом протягом усього життя, в Петербурзі він купався в будь-яку пору року, взимку для нього робили на Неві ополонку).

Біля будинку Скліфосовський власноруч посадив фруктовий сад, доглядав за ним. Тут росли яблуні, груші, абрикоси, персики, грецькі горіхи і шовковиця. Микола Васильович любив робити досліди з плодами – успішно схрещував різні сорти яблунь і груш. В результаті одержав надзвичайно соковиті й ароматні сорти. Крім цього, відомий хірург був одним із перших хмелярів.

Від будівлі пролягала мощена дорога аж до тодішніх околиць Полтави, якою хірург упряжкою напряму їздив до свого приятеля Григорія Мясоедова, котрий жив на Павленках, де мав великий фруктовий сад, парк та озеро. Оскільки обоє знали на садівництві, то завжди не тільки хвалилися, але і ділилися новими сортами дерев та кущів.

Миколі Васильовичу подобалася середня смуга України, і він охоче займався справами маєтку. Він полюбляв землеробську працю: його господарство було на ту пору високорозвиненим. Землеробство вели за восьмипільною сівозміною, запільні ділянки засівали люцерною. В господарстві утримували та вирощували арденських і датських коней, велику рогату худобу – симентальської породи, свиней породи йоркшир. Були і кури високих порід – палеві кохинчини, гудани, лагшани. Окрім того, частиною господарства був промисловий сад з численними насадженнями, плантація тутових дерев, пасіка на 15 вуликів, хмільник із дротяною підв'язкою хмелю. Особливою заслугою лікаря було поширення виноградарства на півночі України: в маєтку вирощували сорти винограду Маделяйне, Ізабелла, Шасла та інші. На той час на Полтавщині не вирощували цю теплолюбну рослину. Серйозно й успішно займався селекцією. По косогорах і ярах висаджували дуби, берези, сосни, акації, шовковиці. За виняткову красу і доглянутість цей куточок називали *полтавською Швейцарією*.

В останні роки свого життя, затьмарені тяжкою хворобою, Микола Васильович остаточно повернувся на Батьківщину – перебрався до Яківців. Здоров'я його вже не дозволяло йому і надалі повною мірою займатися улюбленою справою, якій він присвятив все життя.

М. В. Скліфосовський чимало корисного для Полтави і полтавців. Він не міг жити без улюбленої справи: відпочинок поєднував з працею хірурга, лікаря. Приймав хворих селян, безкоштовно їх лікував, приймав пологи, робив складні операції у звичайній Полтавській земській лікарні, давав ліки хворим, вів просвітницьку роботу. Товариство лікарів Полтавщини у 1884 році обрало його почесним членом. Вчений брав участь у засіданнях Полтавського губернського земства, був почесним мировим суддею Полтавського повіту, губернським гласним Полтавської губернії, і навіть, членом Полтавського товариства сільського господарства.

Микола Васильович займався благодійницькою діяльністю: побудував власним коштом школу для сільських дітей, розраховану на навчання 40-45 учнів. Споруджене шкільне приміщення було на вигоні, спільному для селян і садиби. На території закладу був садок, де учні могли проходити практику з садівництва та городництва. Учений опікувався навчанням дітей у школі.

*Могила
М.В. Скліфосовського
(2024)*

У Державному архіві Полтавської області зберігається фонд М. В. Скліфосовського (1058) в якому є документи і друковані матеріали про життєвий шлях видатного вченого, що свідчать про надзвичайно широкий діапазон діяльності вченого та його інтереси. Микола Васильович дуже любив музику, із задоволенням слухав твори Бетховена, Моцарта, Баха, італійські і російські опери, твори М. І. Глінки, О. С. Даргомижського, О. П. Бородіна, П. І. Чайковського, М. П. Мусоргського, М. А. Римського-Корсакова. З окремими із цих композиторів він був у дружніх стосунках. Він охоче відвідував виставки художників-передвижників, захоплювався творчістю І. Ю. Рєпіна, В. І. Сурикова, В. Д. Полєнова, П. А. Федотова, В. Є. Маковського та інших. Був добре знайомий з батьком і сином Григорієм та Іваном М'ясоєдовими, М. О. Ярошенком, безпосередніми організаторами

виставок передвижників у Полтаві. Як людина, яка сама на власні очі бачила війну, він дуже цікавився картинами свого друга художника-баталіста В. В. Верещагіна. М. В. Скліфосовський особливо цінував його триптих: «На Шипці все спокійно». Особливо цінував одну з них, надіслану йому в дар із щемливим листом подяки, у якому В. Верещагін згадував, як двічі пораненим потрапив до лікаря Скліфосовського і після лікування знову повертався в стрій.

Микола Васильович помер 30 листопада 1904 року у своїй садибі, в с. Яківцях. Причиною смерті став інсульт: кілька апоплексичних ударів перервали діяльність славетного хірурга. Місцем поховання обрали територію де в 1709 році точилася Полтавська битва. Вже у ХХ столітті цей цвинтар знесли, але залишили могилу хірурга і його сина Володимира. У 1904 р. на могилі вченого встановлено мармуровий обеліск. Нині вони впорядковані, на зведеній не так давно червоній цегляній стіні – одна з цитат професора: «Народ, який уміє шанувати своїх великих предків, має право спокійно дивитися в майбутнє». Як докір нам усім... Десятиліттями за місцем поховання великого вченого за радянських часів ніхто не доглядав.

У 1960-ті роки, коли в Полтаві проходив міжнародний форум хірургів, біля його могили було закладено парк. У 1975 р. на могилі М. В. Скліфосовського поруч з обеліском встановлено гранітну мармурову плиту із зображенням емблеми медицини – «змія і чаша» та викарбували вислів відомого голландського лікаря XVII ст. Н. Тюльпа: «Світязи іншим – згоряю сам». Ці слова були життєвим кредо великого хірурга.

25 травня 1979 року перед головним корпусом Полтавської обласної клінічної лікарні імені М. В. Скліфосовського, було урочисто відкрито пам'ятник видатному вченому-лікаря.

Життя унікального лікаря було сповнене справжніх подвигів і відкриттів, але врятувати найдорожчих людей він так і не зміг... Зі смертю голови родини Скліфосовських чорна смуга в житті її членів, на жаль, не закінчилася.

Згодом настали непрості часи: перша світова війна, революції і громадянська війна. Софія Олександрівна з Тамарою жили у своєму маєтку. Чоловік Тамари виїхав за кордон з доньками Надією та Ольгою до початку цих подій. С. О. Скліфосовська страждала на цукровий діабет. У неї почався некроз пальців ніг і жінка потребувала догляду, була лежачою. У 1919 році (4 жовтня) поблизу маєтку точилися запеклі бої між денікінцями та повстанцями. Анархістсько-бандитський загін захопив Яківці. Ошатний маєток привернув увагу бандитів. В будинку побачили портрет Миколи Васильовича у формі генерала царської армії. Це їх дуже розлютило і, незважаючи на охоронний лист від Леніна, в якому зазначалося, що сім'ю видатного хірурга не можна чіпати, нападники лопатами порубали німічну господарку. Дочку Тамару згвалтували та повісили вниз головою на дубі.

Отже, місія лікаря для М. В. Скліфосовського стала глибоким сенсом його життя. Микола Васильович був людиною з відкритою і доброю душею, взірцевою постаттю для прийдешніх поколінь.

Список літератури:

1. Ждан В.М., Лігоненко О.В., Чорна І.О., Костенко В.О. Видатний вітчизняний хірург М. В. Скліфосовський / В. Ждан, О. Лігоненко, І. Чорна, В. Костенко. Полтава: УМСА, 2006. URL : <https://surgery.pl.ua/m-f-sklifosovsky/>
2. Рихтик А. Усе життя – служіння справі. До 180-річчя від дня народження М. Скліфосовського (1836-1904) // Дати і події, 2016, перше півріччя: календ. знамен. дат № 1 (7) / Нац. парлам. б-ка України. Київ, 2015. С. 84-88. URL: [https://nlu.org.ua/storage/images/NBV/Kalendar\(2016\).pdf](https://nlu.org.ua/storage/images/NBV/Kalendar(2016).pdf)
3. Ждан В. М., Лігоненко О. В., Скрипніков О. М., Чорна І. О., Костенко О. В., Крупінін В. А. М. В. Скліфосовський – видатний військово-польовий хірург / В. Ждан та ін. Полтава: УМСА, 2007. URL: <https://surgery.pl.ua/m-f-sklifosovsky/#1680184738690-0dfa21ef-6ab6>
4. Булава Леонід. Родина лікаря Миколи Скліфосовського. URL: <https://blog.poltava.to/bulava/18306/>
5. Усе життя – служіння справі: до 175-річчя від дня народж. Миколи Васильовича Скліфосовського: біобібліогр. нарис / Укр. мед. стоматол. акад., Бібліотека [ВНДЗ «УМСА»]; уклад. В. М. Крипак. Полтава: Бібліотека УМСА, 2011. 35 с.: іл.